

AK

Radzieckie karabinki automatyczne AK

Senegal – rok 2014

W drodze do AK

Wynikiem serii wojennych i pierwszych lat powojennych konstruktorów broni strzeleckiej, szukając broni „idealnej” łączącej cechy karabinów powtarzalnych i pistoletów maszynowych. W drodze „ewolucyjnej” powstała broń automatyczna, która strzelała tak zwanymi nabojami pośrednimi – pierwszego wzoru radzieckiego; 7,62 x 41 mm obr. 1943 g., było przyjęcie do uzbrojenia trzech modeli broni strzeleckiej, dostosowanych do nowego naboju. Były to: samopowtarzalny karabinek SKS, którego twórcą był Siergiej G. Simonow, który miał w swoim dorobku już karabin automatyczny AWS-36 i samopowtarzalny karabin przeciwpancerny PTRS. Ten karabin miał stanowić swoistą polisę ubezpieczeniową, gdyby fiaskiem zakończyła się praca nad powstaniem nowej broni, bardziej udanej – karabinku automatycznego Kałasznikowa AK. Ostatecznie decyzja o wycofaniu z uzbrojenia karabinów samopowtarzalnych SKS w 1959 roku, wraz z wprowadzeniem do uzbrojenia ulepszonej

wersji AKM, ostatecznie karabinek Simonowa zniknął z uzbrojenia Armii Radzieckiej. Licencję na jego produkcję przekazano natomiast do kilku państw „sojuszniczych”: Albanii, Chin, NRD, Wietnamu Północnego oraz Jugosławii. Największy licencyjny producent karabinów SKS – Chińskiej Republiki Ludowej, które zaopatrywały swoje karabinki – oznaczone jako Typ 56, w bagnet składane o głowni trójgraniastej, które wzorowane były na nieco wcześniejszej odmianie wersji SKS, które były produkowane w latach 1949-1950, z bagnetem kłójnym, ale o przekroju czworograniastym – bardzo podobnym jak stosowanym w karabinku powtarzalnym Mosina obr. 1944 g. Mechanizmy SKS korzystały z dotychczasowego dorobku samego konstruktora: broń działała na zasadzie odprowadzenia gazów prochowych z lufy i miała zamek ryglowany przez przekoszenie. Zasilana była z magazynka wewnętrznego, ładowanego z łódki mieszczącej 10 naboju.

Drugim modelem broni, która została skonstruowana na zasilanie nabojem „pośrednim” był ręczny karabinek maszynowy RPD, który zasalany był z taśmy, umieszczonej w bębnowym magazynku. Jego twórcą był nie mniej utytułowany Wasilij Diegtiarow, po części „ojca” radzieckiej szkoły tworzenia broni automatycznej. Prototyp jego ręcznego karabinku maszynowego powstał już w 1944 roku, ale sama konstrukcja musiała poczekać jeszcze pięć długich lat, aż ostatecznie rozstrzygnie się konkurs na nową radziecką broń strzelecką dla Armii Radzieckiej.

Początkowo wydawało się, że zgromadzenie tak olbrzymiego doświadczenia zdobytego podczas konstruowania pistoletów maszynowych, z których radzieccy konstruktorzy przeszli drogę „ewolucyjną” od mocno archaicznych modeli tworzonych metodą frezowania – pistolety maszynowe PPD, do o wiele bardziej nowoczesnych konstrukcji, które były dostosowane do masowej produkcji (tłoczenie, zgrzewanie) – pistoletów maszynowych PPS, w ciągu zaledwie czterech lat, powinno teraz pozwolić na skonstruowanie karabinu/karabinku automatycznego, dostosowanego na nabój pośredni. Już w ostatnich latach II

Wojny Światowej trwały pierwsze prace nad powiększeniem pistoletu maszynowego, dostosowanego na nabój pośredni rozpoczął radziecki konstruktor Aleksiej Sudajem, tworząc prototypowy AS-44, a na drugim biegunie zaś znajdował się Fiodor Tokariew, który chciał dostosować karabin automatyczny do nowego naboju.

Afgański targ "broni"

Jednak ani oni, ani kilkudziesięciu innych konstruktorów broni nie udało się przejść do historii jako twórców, ponieważ jak się następnie okazało, wraz z konstrukcjami rozwojowymi (AK oraz AKM) powstało łącznie ponad 100 milionów wyprodukowanych egzemplarzy na niemal całym świecie (pamiętać należy, że są to dane mocno szacunkowe – sama liczba wyprodukowanych egzemplarzy może się znacząco różnić). Ostatecznie cały konkurs wygrał człowiek, który nie posiadał „morza” dyplomów oraz bez uprzednich sukcesów w dziedzinie konstruowania broni strzeleckiej, którym był nieznaną wówczas mechanik-kierowca czołgu T-34 z czasów II Wojny Światowej – Michaił T. Kałasznikow.

Jego pierwszy Awtomat Kałasznikowa; AK-46 bardzo się jeszcze różnił od tego co dziś doskonale znamy. Komora zamkowa była zamknięta od góry. Komora zamkowa była zamknięta od óry, a komora spustowa odchylana w dół, bardzo podobnie jak w konstrukcji niemieckiego Sturmgewehra 44 i w większości współczesnych konstrukcji tego typu powstałych na zachodzie. . Mechanizm gazowy posiadał tłok o krótkim skoku, oddzielny od

suwadła – niemal identycznie rozwiązał to pewien czeski konstruktor; Jiri Cermak w swoim karabinku automatycznym SA vz. 58. Dopiero po prawie roku niepowodzeń, przy cichym przyzwoleniem władz radzieckich, Kałasznikow przystąpił ponownie do konkursu, le już z mocno odmienionym modelem broni, oznaczonej jako AK-47. W nowym modelu suwadło posiadało integralny tłok o długim skoku, zamkniętą komorę zamkową, jednakże tym razem zunifikowaną z komorą spustową, nakrywana zdejmowaną pokrywą od góry. Do walki stanęło jeszcze kilku konkurentów – konstruktorów m.in.: Bułkina oraz Dementiewa, ale to właśnie ostatecznie AK-47 wygrał konkurs. Jednakże dla samego Kałasznikowa nie był to jeszcze koniec drogi. Do uzbrojenia w 1949 roku został przyjęty dopiero kolejny prototyp, oznaczony pierwotnie jako AK-48, już dostosowany do ostatecznego, dopracowanego naboju pośredniego 7,62 x 39 mm obr. 1943 g. nowe oznaczenie przyjętej broni – AK. Na zachodzie utarło się oznaczenie AK-47, które było oznaczeniem dla najważniejszego z prototypów, ale nie jedyne. Jest to broń, która działa na zasadzie odprowadzenia gazów na tłok połączony z suwadłem, które steruje ryglowaniem zamka poprzez jego obrót. Mechanizm spustowy umożliwia strzelanie ogniem pojedynczym i ciągłym, a mechanizm uderzeniowy jest typu kurkowego, z kurkiem wewnętrznym. Bezpiecznik stanowi część mechanizmu przełącznika rodzaju ognia, sterowanego charakterystyczną dźwignią na prawej stronie komory zamkowej, która w położeniu zabezpieczonym zasłania szczelinę rękojeści napinającej suwadła. Sama broń była zasilana jest z wymiennego pudełkowego, łukowego magazynka, który mieścił 30 nabojów – dwurzędowego z dwupozycyjnym wyprowadzeniem nabojów.

Model, który został przyjęty do uzbrojenia w 1949 roku – Typ I, z blaszaną nitowaną komorą zamkową, okazał się jednak niemożliwy do wdrożenia w wyznaczonych do jego produkcji zakładach w Iżewsku, zarówno z powodu braku odpowiednich maszyn, jak i w doświadczeniu prowadzenia masowej produkcji wyrobów tłoczonych. W 1951 roku doszło więc do zastąpienia komory blaszanej w trybie awaryjnym jej nowym odpowiednikiem –

frezowanym, oznaczonym jako Typ II. Ta z kolei okazała się zbyt ciężka i ostatecznie w roku 1954 do produkcji seryjnej wszedł Typ III, oznaczony jako OAK (Oblegczyennyj Awtomat Kałasznikowa). To właśnie tego typu karabinków automatycznych wyprodukowano najwięcej ze wszystkich, które podlegają wersji AK – zarówno w Związku Radzieckim, jak i za granicą, gdyż to właśnie AK Typ III stał się podstawą dla wszystkich kolejnych wersji z frezowaną komorą zamkową produkowanych na świecie. Model ten występował w dwóch podstawowych odmianach; AK (indeks radziecki: 56-A-212) posiadał kolbę profilowaną, stałą – drewnianą. Drugą wersją był model AKS (indeks radziecki: 56-212M) z metalową, prętową kolbę składową.

Zasada działania

Problemy z nazewnictwem

Rozkaz dowództwa armii radzieckiej o przyjęciu karabinu do uzbrojenia oficjalnie odrzucił jakiegokolwiek oznaczenia rocznikowe. Z tego powodu używanie nazwy AK-47 w stosunku do jakiegokolwiek odmiany seryjnej karabinka jest więc nadużyciem i błędem terminologicznym. Wszelkie oznaczenia typu: AK-46, AK-47 i AK-48 dotyczą wyłącznie poszczególnych odmian rozwojowych karabinu. W armii radzieckiej karabin zawsze występował jako AK lub AKS bez oznaczenia roku. Występował również pod kodowym oznaczeniem – Wyrób 56-A-212 (AK) lub 212M (AKS).

Izraelski żołnierzy przy znalezionej broni,

Produkcja seryjna broni

W sierpniu 1949 podjęto decyzję o całkowitym przezbrojeniu armii radzieckiej w nowe karabinki. Zaplanowano dostarczenie w latach 1951-1955 2,5 mln karabinków AK oraz 1,5 mln karabinów AKS.

Pierwszym producentem AK były zakłady nr 74 w Iżewsku. Fabryka miała duże kłopoty z uruchomieniem produkcji nowej broni. Okazało się, że konieczne jest dokonanie ponad 450 poprawek w dokumentacji technicznej. Karabinki te są określane jako AK typu I. Posiadały one komory zamkowe wykonane metodą głębokiego tłoczenia. Okazało się, że fabryka ma kłopoty z wdrożeniem tej technologii. Opracowano nową komorę zamkową wykonywaną poprzez frezowanie z odkuwki. Komora zamkowa typu II była uniwersalna i stosowano ją zarówno w karabinkach AK jak i AKS. Montaż kolby stałej był możliwy dzięki zastosowaniu osady łączącej komorę zamkową z kolbą. Ponieważ element ten osłabiał mocowanie kolby, od 1953 roku rozpoczęto produkcję AK z ponownie przekonstruowaną komorą zamkową. Jest ona znana jako typ III. Była ona wykonywana identyczną technologią jak komora zamkowa typu II, ale była produkowana w dwóch wersjach (dla karabinków AK i AKS) różniących się sposobem montażu kolby, dzięki czemu wyeliminowano osadę kolby stałej. Wersja z 1953 stała się ostateczną i jest najbardziej rozpowszechnionym modelem AK. Od 1956 ZSRR rozpoczął sprzedaż licencji na produkcję karabinka AK. Był on produkowany w wielu państwach świata (m.in. w Polsce (AK typu III 44 060 szt., AKS 328 850 szt. i kbk-g wz.60 i kbk-g wz.60/72 5000 + 500 szt.), Rumunii (AIM), Węgrzech (AKM-63), NRD (MPi-K), Chinach (Typ 56), Finlandii (Valmet M62) i Bułgarii). W drugiej połowie lat pięćdziesiątych karabinek AK został zmodernizowany i wprowadzony do uzbrojenia armii radzieckiej jako AKM. Także licencja na tę wersję trafiła wkrótce do wielu krajów.

Lubuskie Muzeum Wojskowe – Drzonów (KBK AK – Zakłady Metalowe
“Łuczniczka”, Radom 1958 rok)

Opis konstrukcji

Karabinek automatyczny AK jest bronią samoczynno-samopowtarzalną, działającą na zasadzie odprowadzenia gazów

przez boczny otwór w lufie do komory gazowej, umieszczonej nad lufą. Elementem łączącym zespoły i mechanizmy karabinka jest komora zamkowa, wykonana ze stali metodą obróbki wiórowej. Wewnątrz niej znajdują się: mechanizm powrotny, opory ryglowe, mechanizm spustowo-uderzeniowy, wyrzutnik łusek oraz zespół odrzutowy. Do komory w sposób trwały jest przyłączona lufa (za pomocą gwintu), kolba stała (AK) lub składana (AKS), rękojeść typu pistoletowego i kabłąk języka spustowego z zatrzaskiem magazynka, natomiast w sposób rozłączny – magazynek i pokrywa komory zamkowej.

Lufa karabinka ma przewód z bruzdowaną częścią prowadzącą (4 bruzdy prawoskrętne) i komorą naboją. Na jej zewnętrznej części wylotowej jest nacięty gwint lewoskrętny, służący do nakręcania odrzutnika (do strzelania 7,62 mm nabojami ślepyimi wz. 1943) lub tłumika dźwięku i płomieni PBS-1. Można tam także mocować bagnet nożowy.

Na lufie za pomocą kołków są zamocowane: podstawa muszki, komora gazowa z gniazdem tłoka gazowego, pierścień oporowy do zamocowania łoża i podstawa celownika. Między komorą gazową i podstawą celownika jest zamontowana rura gazowa z nakładką ochronną, zabezpieczona przed wypadnięciem łącznikiem obrotowym. Zespół odrzutowy karabinka stanowi suwadło (tworzące z tłoczyskiem i tłokiem gazowym jedną całość) oraz prowadzony przez nie zamek. Suwadło wodzi się w prowadnicach komory zamkowej. Jest ono podparte sprężyną powrotną nałożoną współosiowo na żerdź, która jest połączona teleskopowo z prowadnicą sprężyny. Stopka prowadnicy jest oparta o tuleję komory zamkowej i ma ząb stanowiący zatrzask pokrywy zamkowej. Suwadło wymusza zaryglowanie i odryglowanie zamka, napina kurek oraz stanowi prowadnicę cylindrycznej części zamka. Zamek w przedniej części ma dwa rygle, występ prowadzący – do współpracy ze skosem ryglującym i odryglującym suwadła. Występ dosyłający nabój do komory naboją, czółko do pomieszczenia dna łuski oraz wyciąg łusek zaopatrzony w pazur i sprężynę. Ryglowanie przewodu lufy następuje przez obrót

zamka w prawo w wyniku przesunięcia rygli zamka za opory ryglowe komory gazowej. W karabinku zastosowano mechanizm spustowo-uderzeniowy działający na zasadzie przechwytywania kurka, zawierający spust obrotowy w formie dźwigni dwuramiennej. Samoczynny bezpiecznik (uniemożliwiający odpalenie przy niezaryglowanym zamku), zaczep do prowadzenia ognia pojedynczego (spełniający funkcję przerywacza), kurek ze sprężyną spustowo-uderzeniową. Iglicę umieszczoną w zamku i przełącznik rodzaju ognia, spełniający jednocześnie funkcję bezpiecznika przed przypadkowym wystrzałem. Przełącznik uruchamiany ramieniem nastawczym umieszczonym na prawej ścianie komory zamkowej może zajmować trzy położenia: dolne (P) – umożliwiające prowadzenie ognia pojedynczego, środkowe (C) – ognia ciągłego oraz górne – powodujące zabezpieczenie broni. Karabin można zabezpieczyć zarówno podczas przerwy w strzelaniu (z kurkiem napiętym i wprowadzonym nabojem do komory naboջowej) jak i po jego zakończeniu (po rozładowaniu broni i zwolnieniu kurka). W położeniu zabezpieczonym dźwignia przełącznika unieruchamia spust uniemożliwiając zwolnienie kurka, a ramię przełącznika blokuje zespół odrzutowy w przednim położeniu.

Zasilanie broni odbywa się z dwurzędowego magazynka łukowego o pojemności 30 naboջów wykonanego z blachy stalowej metodą tłoczenia. W karabinie zastosowano muszkę typu słupkowego oraz celownik krzywkowy wyposażony w odchylane ramię z otwartą szczerbinką prostokątną i naniesioną podziałką odległości. Żądaną nastawę celownika w zakresie od 100 do 800 m (co 100 m) ustawia się suwakiem ramienia celownika, którego zatrzask wchodzi w nacięcia prawej krawędzi ramienia. Każdy karabin jest wyposażony w parciany pas do przenoszenia broni oraz przybory, przeznaczone do jego rozkładania, składania oraz konserwacji. W ich skład wchodzi: wycior, przybornik (z przecieraczem, szczoteczką do konserwacji przewodu lufy i komory gazowej, przebijakiem oraz kluczem-wkrętakiem) oraz olejarka dwukomorowa.

Lubuskie Muzeum Wojskowe – Drzonów (KBK AKS – Zakłady Metalowe
“Łucznik”, Radom 1961 rok)

Podstawowe dane taktyczno- techniczne

Państwo: Związek Radziecki

Projektant: Michaił Kałasznikow

Producent: Koncern Kałasznikowa (dawniej Zakłady Iżmasz)

Rodzaj: karabinek automatyczny

Prototypy: lata 1946–1948

Produkcja: 1949–1959 (następnie w produkcji wersja AKM)

Kaliber: 7,62 mm

Nabój: 7,62 × 39 mm obr. 43 g.

Magazynek: pudełkowy, łukowy o pojemności 30 nabojów

Wymiary konstrukcji:

Długość: 870 mm (z kolbą stałą), 875/645 mm (z kolbą składaną)

Długość lufy: 415 mm

Długość linii celowniczej: 378 mm

Masa broni: 3,8 kg (z pustym magazynkiem), 4,3 kg (załadowany)

Prędkość początkowa wystrzelonego pocisku: 715 m/s

Energia początkowa pocisku: ok. 2000 J

Szybkostrzelność teoretyczna: około 600 strz./min

Szybkostrzelność praktyczna: od 40-100 strz./min

Zasięg maksymalny: ok. 3000 m

Zasięg skuteczny: ok. 400 m (pojedynczo do "popiersia"), około 150 m (krótkie serie)

Autor: Dawid Kałka

Bibliografia

1. Karabiny karabinki i pistolety maszynowe Encyklopedia długiej broni wojskowej XX wieku – Żuk Aleksandr B.
2. Witold Głębowicz, Roman Matuszewski, Tomasz Nowakowski: Indywidualna broń strzelecka II wojny światowej, Warszawa 2010